

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Академічна доброчесність в освіті та науці: суть та актуальні виклики

Комісія з питань академічної доброчесності
Уманського національного університету
МУДРАК Руслан

Умань - 2026

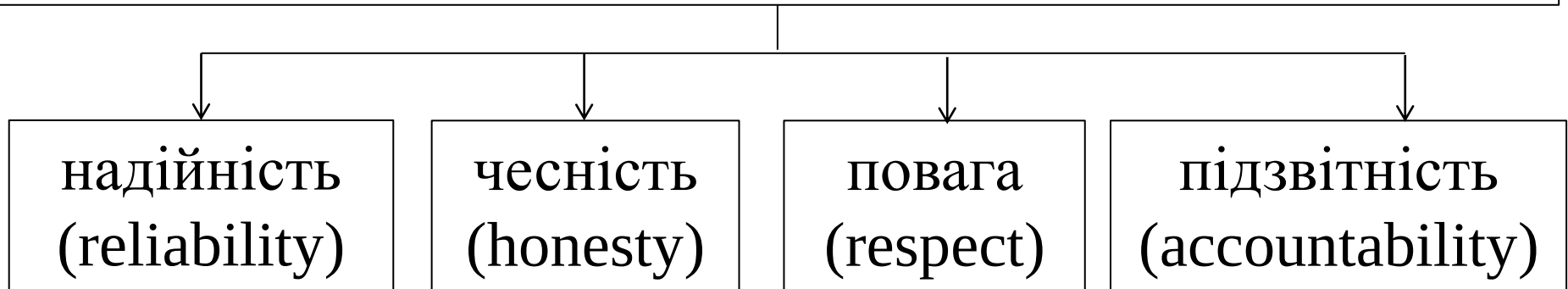
Академічна доброчесність – це сукупність цінностей, принципів і заснованих на них правил, якими мають керуватися суб'єкти академічної діяльності під час провадження такої діяльності.

(Закон України «Про академічну доброчесність». Стаття 1)

Головні причини, що визначають особливе значення академічної доброчесності в європейському контексті:

1. Фундамент суспільної довіри до науки та експертизи.
2. Культура індивідуальної відповідальності та критичного мислення.
3. Економіка знань та захист інтелектуальної власності.
4. Рівність умов та чесна конкуренція.
5. Інституційна репутація та автономія.

Європейський кодекс поведінки щодо забезпечення добросовісності наукових досліджень (The European Code of Conduct for Research Integrity)

Закон України «Про академічну добročесність»

**Проголосований 18 грудня 2025р.,
вступив у дію 31 липня 2026 року.**

Академічний твір – це твір у сфері освіти чи науки, виражений у формі дисертації, творчого мистецького проекту, кваліфікаційної роботи, курсової роботи, наукової монографії, наукової статті, підручника, навчального посібника або в іншій формі, визначеній законодавством та/або внутрішнім актом.

(Закон України «Про академічну доброчесність». Стаття 1)

Суб'єкти академічної діяльності - педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники, інші вчені, здобувачі освіти, вступники, учасники та організатори конкурсів, експерти у сфері освіти і науки, суб'єкти освітньої діяльності, суб'єкти наукової діяльності.

(Закон України «Про академічну доброчесність». Стаття 1)

Порушення академічної доброчесності:

- 1) відчуження авторства;
- 2) академічний плагіат;
- 3) приписування авторства;
- 4) самоплагіат;
- 5) фабрикація;
- 6) фальсифікація;
- 7) недоброчесне використання результатів, згенерованих ШІ;
- 8) недоброчесне оцінювання;
- 9) несамотійне виконання завдання;
- 10) недозволена допомога;
- 11) академічний саботаж;
- 12) схиляння до порушення академічної доброчесності;
- 13) інституційні порушення академічної доброчесності.

Відчуження авторства - це передача автором (авторами) створеного ним (ними) на замовлення або без такого замовлення, платно чи безоплатно, академічного твору (його частини) іншій особі та подальше оприлюднення такого академічного твору (його частини) із зазначенням як автора особи, яка не є його (її) автором.

Академічний плагіат - це оприлюднення (частково або повністю) наукового (творчого) результату, отриманого іншою особою (іншими особами), як результату власної академічної діяльності та/або відтворення в академічному творі чи навчальній роботі (частково або повністю) раніше оприлюдненого (опублікованого) твору (навчальної роботи) іншого автора (інших авторів) без посилання на відповідне джерело інформації та/або його (її) автора (авторів) (за наявності інформації про автора/авторів), та/або оприлюднення в академічному творі (навчальній роботі) перекладу іншомовного твору (його частини) без зазначення автора (авторів) перекладеного твору.

Приписування авторства - це оприлюднення твору, серед авторів якого зазначена особа, яка не брала участі у його створенні.

Самоплагіат - це оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів без зазначення інформації про джерело попереднього оприлюднення. Не вважається самоплагіатом оприлюднення в дисертації на здобуття наукового ступеня раніше опублікованих власних наукових результатів без зазначення інформації про джерело попереднього оприлюднення.

Фабрикація - це вигадкування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності.

Фальсифікація - це свідомо зміна чи модифікація наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності.

Недоброчесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом, - це оприлюднення текстів, зображень, моделей, даних, інших результатів, згенерованих ШІ, як результатів власної академічної діяльності, якщо цей факт не зазначено в академічному творі чи супровідних матеріалах до нього.

Несамостійне виконання завдання - це виконання навчального, конкурсного завдання, зокрема під час оцінювання результатів навчання, із залученням не дозволених для використання джерел інформації, технічних засобів та/або недозволеної допомоги іншої особи (інших осіб). несамостійне виконання навчальних, конкурсних завдань може здійснюватися у формі списування, виконання завдання іншою особою чи в іншій формі, визначеній актами законодавства, внутрішніми актами або правилами проведення конкурсу.

Недозволена допомога - це надання допомоги, не передбаченої умовами навчального, конкурсного завдання, яка призвела або могла призвести до викривлення оцінки результатів академічної діяльності.

Академічний саботаж - це дія чи бездіяльність педагогічного, науково-педагогічного, наукового працівника, здобувача освіти, вступника, учасника конкурсу, що перешкоджає реалізації прав, свобод і законних інтересів іншої особи в її академічній діяльності.

Схиляння до порушення академічної доброчесності - це прохання, вмовляння, доручення (вказівка), погроза, примушування, тиск чи будь-яка інша форма спонукання особи до вчинення порушення академічної доброчесності.

Інституційні порушення академічної доброчесності:

- 1) надання, поширення ЗВО недостовірної інформації щодо власної академічної діяльності та/або академічної діяльності їхніх працівників та здобувачів освіти;
- 2) бездіяльність щодо розбудови системи та/або механізмів чи правил забезпечення академічної доброчесності в ЗВО;
- 3) безпідставне залишення без розгляду повідомлення про порушення академічної доброчесності в ЗВО;
- 4) невжиття заходів спрямованих на виявлення порушень академічної доброчесності в ЗВО;
- 5) невжиття заходів реагування на встановлені факти порушення академічної доброчесності в ЗВО.

Заходи у межах притягнення науково-педагогічних працівників до академічної відповідальності:

- виключення зі складу вченої ради, інших колегіальних органів управління закладу освіти, наукової установи з позбавленням права бути членом відповідного органу на строк від одного до трьох років;
- позбавлення права участі в атестації здобувачів ступеня вищої освіти, наукового (освітньо-творчого) ступеня на строк від одного до трьох років;
- позбавлення права брати участь у конкурсах щодо отримання грантів, участі у програмах академічної мобільності на строк від одного до трьох років;
- позбавлення права бути науковим керівником, творчим керівником, науковим консультантом здобувачів вищої освіти (здобувачів ступеня доктора наук) на строк від одного до трьох років;
- позбавлення права бути керівником та/або відповідальним виконавцем наукових досліджень та/або наукових проектів на строк від одного до трьох років;
- заборона претендувати на присвоєння педагогічного (вченого) звання на строк від одного до трьох років;
- виключення зі складу редакційної колегії наукового видання, заснованого закладом вищої освіти, науковою установою, з позбавленням права бути членом редакційної колегії (редакційних колегій) на строк від одного до трьох років;
- відрахування здобувача наукового ступеня;
- позбавлення ступеня вищої освіти та відповідної кваліфікації (кваліфікацій);
- позбавлення наукового ступеня;
- позбавлення вченого звання;
- позбавлення педагогічного звання;
- позбавлення кваліфікаційної категорії;
- позбавлення нагород, відзнак, почесних звань, присуджених (присвоєних) закладом освіти, науковою установою.

Заходи у межах притягнення науково-педагогічних працівників до дисциплінарної відповідальності:

- догана;
- звільнення із закладу освіти, наукової установи.

Виховні заходи реагування на порушення академічної доброчесності, що застосовуються до здобувачів освіти:

- відвідування тематичних занять (урок, лекція, курс, тренінг тощо) з академічної доброчесності та/або академічного письма;
- усне попередження про необхідність дотримання академічної доброчесності та можливе притягнення до академічної відповідальності;
- письмове попередження про необхідність дотримання академічної доброчесності та можливе притягнення до академічної відповідальності;
- повторне виконання завдання.

Заходи в межах притягнення до академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності, що застосовуються до здобувачів освіти:

- повторне проходження (виконання) відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- повторне проходження оцінювання (в т.ч. підсумкове оцінювання, атестація);
- позбавлення права брати участь у конкурсах щодо отримання стипендій, грантів, участі у програмах академічної мобільності на строк від одного до трьох років;
- відрахування з числа осіб, які здобувають освіту за державним чи регіональним замовленням;
- позбавлення пільг з оплати навчання та/або інших пільг, наданих закладом освіти, науковою установою, на строк від одного до трьох років;
- позбавлення академічної стипендії на строк до одного навчального року;
- виключення зі складу вченої ради з позбавленням права бути членом вченої ради на строк від одного до трьох років;
- відрахування здобувача фахової передвищої освіти (крім осіб, які одночасно здобувають повну загальну середню освіту, та осіб з особливими освітніми потребами);
- відрахування здобувача вищої освіти (крім осіб з особливими освітніми потребами).

Закон України «Про академічну доброчесність». Стаття 24.

Академічний плагіат:

- п. 2. У разі встановлення факту наявності академічного плагіату в оприлюдненому академічному творі такий академічний твір підлягає відкликанню;
- п. 4. У разі вчинення педагогічним, науково-педагогічним, науковим працівником закладу освіти, наукової установи, вченим академічного плагіату внаслідок відчуження авторства така особа звільняється із закладу освіти, наукової установи відповідно до пункту 7 частини першої статті 41 Кодексу законів про працю України;
- п. 5. У разі вчинення здобувачем вищої освіти академічного плагіату внаслідок відчуження авторства на кваліфікаційну роботу, такий здобувач відраховується із закладу вищої освіти, наукової установи.

«Порядок подання та розгляду повідомлень про порушення академічної доброчесності в Уманському національному університеті»

1. Якщо тяжкість вчиненого порушення академічної доброчесності незначна, то під час розгляду справ надається пріоритет виховним заходам.

2. Загальні принципи застосування санкцій:

а) індивідуальність та пропорційність. Враховуються масштаб порушення, з'ясовується мотив порушення - навмисний чи із необережності, наслідки, статус особи, повторність та визнання вини;

б) пом'якшуючі обставини. Вчинення порушення вперше, незначний масштаб, добровільне визнання та усунення наслідків;

в) обтяжуючі обставини. Повторність, порушення у кваліфікаційній роботі чи підсумковій атестації, приховування/знищення доказів, схиляння інших осіб до порушення, використання службового становища;

д) правило *Non bis in idem*. За одне й те саме порушення особа не може бути двічі притягнута до академічної відповідальності.

Порушення Статті 29. Недоброчесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом.

Випадок 1 - викладач дав завдання студенту підготувати презентацію на задану тему.

Студент виконав це завдання, але для формування частини презентаційного матеріалу він використав штучний інтелект і не задекларував цього.

Нормальна реакція викладача – виховний захід у вигляді усного попередження.

Порушення Статті 29. Недоброчесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом.

Випадок 2 - викладач дав завдання студенту підготувати презентацію на задану тему з умовою не використовувати штучний інтелект для формування презентаційного матеріалу.

Студент виконав це завдання, але для формування частини презентаційного матеріалу він використав штучний інтелект.

Нормальна реакція викладача – виховний захід у вигляді повторного виконання завдання.

Порушення Статті 24. Академічний плагіат.

Випадок 3 - викладач дав завдання студенту підготувати курсову роботу, яка у навчальному плані зазначена як самостійний освітній компонент.

Студент виконав це завдання, але під час перевірки його роботи на наявність плагіату було виявлено текстові запозичення, які не оформлені належним чином відповідно до ДСТУ 8302:2015.

Якщо такі порушення є не критичними і викладач, як досвідчений педагог, розуміє, що вони не є навмисними, наприклад, помилки при оформленні списку літературних джерел, помилки при оформленні цитат в тексті роботи, пропущені посилання на статистичні дані, які наведені в списку літератури, і ці помилки можуть бути виправлені у терміни передбачені методичними рекомендаціями по написанню курсової роботи, то правильне рішення – дати можливість студенту їх виправити.

Якщо порушення є критичними – виявлено текстові запозичення, які не мають посилань на першоджерело, студент не може назвати джерела цифрових даних, не може самостійно відтворити проведені в роботі розрахунки та надати підтверджуючі файли із розрахунками, викладач розуміє, що виявлені порушення є результатом свідомого навмисного вибору студента і т.д., то таке порушення уже передбачає не виховний захід, а академічну відповідальність студента у вигляді повторного проходження відповідного освітнього компонента.

«Політика відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в Уманському національному університеті»

Вимоги щодо інформування про використання ШІ різняться залежно від:

- 1) статусу особи - викладач чи здобувач освіти;
- 2) сфери діяльності - навчальна робота, наукові дослідження, публічна комунікація тощо.

Загальні вимоги до декларування

1. Поняття декларації. У Політиці визначено, що декларація використання технологій штучного інтелекту - це повідомлення особи про факт, мету, інструмент, обсяг і спосіб використання ШІ під час створення конкретного результату.

2. Коли вона є обов'язковою. Суттєве використання технологій ШІ в академічному творі, навчальній роботі, науковому результаті, методичному матеріалі чи експертному висновку підлягає обов'язковому декларуванню.

3. Що має містити декларація. Згідно з пунктом 14.2 та орієнтовною формою (Додаток В), декларація має містити:

- прізвище, ім'я, по батькові автора та назву роботи/завдання;
- назву системи ШІ, постачальника, версію та дату використання;
- мету використання;
- етапи роботи та характер отриманої допомоги;
- орієнтовний обсяг згенерованого або опрацьованого матеріалу;
- спосіб перевірки фактів, джерел, обчислень чи коду;
- відомості про промпти (запити) та проміжні результати (за потреби).

Застереження (!) - штучний інтелект **не може зазначатися автором або співавтором** твору; відповідальність за результати завжди несуть виключно фізичні особи.

Що не потребує декларації

Технічне використання для стандартної перевірки правопису, форматування, транскрибування власного мовлення, перетворення формату та забезпечення доступності окремої декларації не потребує (якщо це не змінює зміст і не суперечить правилам завдання чи видання).

Вимоги для здобувачів вищої освіти

1. Дотримання режиму завдання. Здобувач зобов'язаний дотримуватися того режиму використання ШІ, який викладач заздалегідь встановив для конкретного завдання. Завдання можуть передбачати повну заборону, обмежене використання (із декларуванням) або дозвіл.

2. Подання декларації. У разі обмеженого чи дозволеного використання здобувач повинен чітко задекларувати використання ШІ у визначеній формі.

3. Збереження доказів. За потреби здобувач має зберігати промпти, проміжні результати та історію змін, щоб у разі сумнівів підтвердити свій власний внесок.

Вимоги для педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників

1. Інформування здобувачів. Викладач зобов'язаний завчасно визначати і повідомляти правила (режими) використання технологій ШІ для кожного навчального завдання - ще до початку його виконання (через робочу програму, електронну систему управління навчанням, текст завдання тощо).

2. Декларування у власних працях. Викладачі зобов'язані декларувати суттєве використання технологій ШІ у власних академічних творах, навчальних матеріалах і професійних документах, якщо цього вимагає характер результату.

3. У науковій діяльності. Якщо використання ШІ є істотним для методики чи відтворюваності наукового дослідження, у роботі зазначаються конкретна система, версія, дата доступу, параметри та основні промпти. У рецензіях чи експертних висновках суттєве залучення ШІ також має зазначатися у тексті висновку.

«Політика відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в Уманському національному університеті»

Суттєве використання технологій штучного інтелекту - це використання, яке істотно вплинуло на зміст, структуру, аргументацію, висновки, дані, програмний код, зображення, методику або іншу змістову частину результату діяльності та виходить за межі суто технічної допомоги.

Деталізація за сферами діяльності

1. У навчальній та кваліфікаційній роботі (курсіві, дипломні тощо).

Є суттєвим використанням. Застосування ШІ для генерації тексту, розв'язків, коду, висновків, зображень чи побудови структури твору. Сюди ж належить перефразування готових згенерованих відповідей або отримання змістових підказок щодо суті завдання.

Не є суттєвим і не вимагає декларування. Суто технічна допомога: перевірка правопису, форматування тексту, транскрибування власного мовлення, перетворення формату чи використання спеціальних засобів доступності, які не створюють змістової відповіді.

2. У науковому дослідженні.

Суттєвим є використання ШІ, що впливає на розробку методології, аналіз даних, моделювання, створення програмного коду чи генерацію дослідницьких гіпотез, якщо це є важливим для відтворюваності або результатів наукової праці.

3. У рецензуванні та експертній діяльності.

Суттєвим є залучення технологій ШІ до аналізу матеріалів, структурування висновків або підготовки тексту рецензії, за умови, що це дозволено процедурою, не порушує конфіденційності та не підміняє професійне судження самого експерта.

Головні наслідки суттєвого використання

1. Обов'язкове декларування. Будь-яке суттєве використання підлягає прозорому декларуванню у спеціальній формі із зазначенням назви системи, версії, мети та етапів допомоги.

2. Збереження персональної відповідальності. Навіть за суттєвої допомоги ШІ, остаточна перевірка фактів, джерел і повноцінна відповідальність за результати праці повністю лежать на людині, яка є автором.

«Політика відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в Уманському національному університеті»

Обмежене використання (із декларуванням) та
дозволене (або передбачене) використання
відрізняються глибиною інтеграції ШІ в освітній процес,
ступенем свободи здобувача та характером оцінювання
роботи.

Обмежене використання (із декларуванням) ШІ

1. Дозволені лише суворо визначені викладачем функції. Наприклад, пошук ідей, складання плану, мовне редагування, переклад, пояснення понять чи допомога з кодом. Вихід за межі цих функцій є порушенням.
2. Подання згенерованого змісту як повністю власного або приховування суттєвої допомоги заборонено. Остаточний текст, висновки та рішення створює й обґрунтовує виключно здобувач.
3. Викладач перевіряє самостійність виконання основної змістової частини здобувачем із дотриманням встановлених меж.

Дозволене (або передбачене) використання ШІ

1. Система застосовується як повноцінний інструмент або навіть об'єкт дослідження. Наприклад, для генерування, порівняння, критики, створення прототипу відповідно до мети завдання тощо.
2. Оцінюється не просто готовий текст, а сам процес взаємодії з системою: постановка запитів (промптів), критична перевірка результату, обґрунтоване доопрацювання та цитування.
3. Викладач оцінює здатність здобувача критично перевірити отримані дані, виявляти помилки, аргументовано змінювати згенерований результат, демонструвати власний внесок.

Інструменти та методичні заходи для перевірки дотримання умов обмеженого використання ШІ

- 1. Запит додаткових матеріалів та доказів.** Викладач має право вимагати від здобувача надати промпти (запити), чернетки, історію змін або проміжні матеріали, якщо це передбачено умовами завдання.
- 2. Усний захист і демонстрація.** Для перевірки досягнення результатів навчання викладач може вимагати від студента пройти усний захист, продемонструвати пояснення коду, методики, формул чи джерел, використаних у роботі.
- 3. Аналіз форми декларації.** Викладач перевіряє повноту заповнення декларації про використання ШІ (Додаток В), де студент зобов'язаний вказати назву системи, мету, етапи роботи та характер отриманої допомоги.
- 4. Комплексний аналіз роботи та метаданих.** Викладач оцінює зміст роботи в сукупності з метаданими, поясненнями здобувача та характером можливих помилок. При цьому університетська політика прямо забороняє викладачам покладатися виключно на детектори штучного інтелекту, як на самостійний і достатній доказ порушення. ³³

Дякую за увагу!

ДЕКЛАРАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Автор (прізвище, ім'я, по батькові) Мудрак Руслан Петрович

Назва роботи / завдання презентація «Академічна доброчесність в освіті та науці: суть та актуальні виклики»

Освітній компонент / проект / вид діяльності університетський вебінар

Назва системи, постачальник, версія (за наявності), дата використання Google Gemini, Google DeepMind, Gemini 3.5 Flash-Lite (вебверсія), 14-18.09.2026р.

Мета використання аналіз нормативної бази академічної доброчесності

Етапи роботи та характер допомоги системи допомога у структуруванні окремих елементів презентації (слайди 23-33), формуванні тез, доборі аргументів та редагуванні тексту за темою «Академічна доброчесність в освіті та науці: суть та актуальні виклики».

Орієнтовний обсяг матеріалу, згенерованого або опрацьованого системою III використовувався як допоміжний інструмент для пошуку ідей, компонування матеріалу та стилістичного оформлення

Спосіб перевірки фактів, джерел, обчислень, коду та інших результатів авторська перевірка джерел

Відомості про промпти, журнали або місце їх зберігання, якщо це вимагається не вимагається

Підтверджую, що зазначив(ла) всі істотні способи використання технологій штучного інтелекту, особисто перевіriv(ла) отримані результати, не включав(ла) вигаданих джерел або даних та несу відповідальність за остаточний зміст роботи.

Дата 18.09.2026

Підпис _____

